

Scientific Conference on Multidisciplinary Studies

Hosted online from Bursa, Turkey

Website: econfseries.com

11th April, 2025

**UY-JOY KOMMUNAL XIZMAT KO'RSATISHNI INNOVATSION
RIVOJLANTIRISHDA YAGONA ID TIZIMIDAN FOYDALANIB
KLAUSTER BOSHQARUV TIZIMINI EKONOMETRIK
MODELLASHTIRISHNING XORIJ TAJRIBASI.**

Adilova Yulduz Shavkatovna
TATU Qarshi filiali katta o'qituvchisi

Annotatsiya:

Jahondagi rivojlangan davlatlar amaliyotiga ko'ra, uy-joy kommunal xo'jaligi resurslar samaradorligini oshirish va uy-joy bilan ta'minlanganlik kommunal xizmatlar sohasining rivojlanishiga va shu asosda aholi turmush darajasi sifatining oshishiga sezilarli darajada ta'sir ko'rsatadi, bu esa uy-joy kommunal xo'jaligida innovatsion yondashuvni rivojlantirishni taqozo etmoqda.

Kalit so'zlar: g'oyalar yaratish, uy-joy kommunal xo'jaligi, uy-joy kommunal xizmat ko'rsatish, innovatsiyalar, uy-joy kommunal xizmatlari sifati, kraudsorsing loyihasi, kraudsorsing texnologiyasi, ekspertlar baholashi, innovatsiyalarni boshqarish, moliyalashtirish.

Innovation iqtisodiyot davrida rivojlangan mamlakatlar tajribasiga tayangan holda, respublikamizda oxirgi yillarda kichik biznes va xususiy tadbirkorlik jadal sur'atlarda rivojlanmoqda. Xizmat ko'rsatish faoliyatida kichik biznes va xususiy tadbirkorlikning rivojlanib borishi, aholining maishiy xizmatlarga bo'lgan ehtiyojlarining o'sib borishi bilan bog'liqdir. Maishiy xizmat ko'rsatish sohasi korxonalarini bozor iqtisodiyoti talablari hamda iqtisodiy muhitning o'zgarishiga, sanoat va ishlab chiqarish korxonalariga qaraganda osonroq moslashishadi.

Finlandiyada uy-joy kommunal xizmatlarini taqdim etish amaliyotining asosiy ijobiy tomonlaridan biri ko'chmas mulk majmuasini boshqarish uchun tashkil etilgan, notijorat tashkilot bo'lgan uy-joy mulkdorlari uyushmasi, mulkdorlarni boshqarish uchun xususiy tadbirkorlarni jalb qilish tajribasi va ushbu xizmatlar sohasida

Scientific Conference on Multidisciplinary Studies

Hosted online from Bursa, Turkey

Website: econfseries.com

11th April, 2025

Yangi Zelandiyada kommunal xizmatlarning rivojlanishidagi asosiy tendensiya mahalliy hukumatga tegishli muhandislik infratuzilmasidan foydalanadigan korxonalardir. Shu bilan birga, korxonalarga tashkiliy avtonomlik beriladi va ularning tijorat mustaqilligi ragʻbatlantiriladi

Gollandiya benchmarking koʻrinishidagi raqobat bilan ajralib turadi, bu menejment samaradorligini oshirish maqsadida kompaniyalarning ishlab chiqarish jarayonlarini tizimli tenglashtirishdir.

Germaniyada joylashgan aksiyadorlik jamiyatlari, mulkning 100 foizi yoki nazorat paketi munisipalitetga tegishli boʻlib, suv taʼminotini boshqaradi. Ushbu sxema shahar hokimiyatiga sohani boshqarish va bozor institutlari orqali mulkni boshqarish imkoniyatini beradi.

Mahalliy hokimiyat tomonidan aksiyalarning bir qismini milliy va xorijiy kompaniyalarga sotish Germaniyada davlat-xususiy sheriklikning istiqbolli shakli hisoblanadi.

Singapur tajribasi uy-joy qurilishining rivojlanishi va rivojlanishida davlatning faol ishtirokining eng yorqin namunasidir. Singapur aholisining zichligi bilan ajralib turadi, bu erda uning uchun uy-joy muammosini hal qilishda koʻp qavatli binolarga alohida eʼtibor qaratiladi. Markaziy jamgʻarma jamgʻarmasi keng uy-joy qurilishini moliyalashtirish va uy-joy kommunal xizmatlarini taqdim etish muammolarini hal qilishning kalitidir.

Uy-joy kommunal xizmatlarini boshqarish boʻyicha Singapur maʼmuriyati nisbatan kam sonli ishchilarga ega. U barcha turdagi davlat xizmatlari uchun shartnomalarni ochiq savdolarida taqsimlaganligi va liftlarni oʻz qoʻllarida ishlashini taʼminlaganligi sababli katta hajmdagi ishlarni boshqaradi.

Boshqaruv shartnomasiga binoan munisipalitet va xususiy boshqaruv kompaniyasi boshqaruv shartnomasini munisipalitetdan belgilangan haq evaziga yoki ishlab chiqarish va tadbirkorlik faoliyati natijalari boʻyicha toʻlovlar bilan tuzadilar. Ushbu sxemaning afzalliklari, shubhasiz, boshqaruv samaradorligini oshirishni oʻz ichiga oladi. Bundan tashqari, kommunal xizmatlardan olinadigan daromadlar mahalliy hokimiyat ixtiyorida. Kamchiliklarning roʻyxati ushbu sxemada sarmoyalar uchun javobgarlik hokimiyat zimmasida boʻlishini oʻz ichiga oladi. Ushbu modeldan faol

Scientific Conference on Multidisciplinary Studies

Hosted online from Bursa, Turkey

Website: econfseries.com

11th April, 2025

foydalanadigan davlatlar vakillari orasida, masalan, Meksika, Turkiya va boshqalar bor.

Ushbu kontekstdagi ijaralar - bu sheriklik, ya'ni birgalikda muammolarni hal qilishga qaratilgan shartnomalar. Kommunal xizmatlarni ijaraga berish shartnomalarining maqsadi ko'rsatilayotgan xizmatlar sifatini yaxshilashdir. Ijarachi kommunal xizmatlarni boshqarish va ta'mirlashni 15 yilgacha muddatga oladi. Ijarachi nafaqat tizimni boshqarish uchun, balki taqdim etilgan xizmatlar uchun to'lovlarni yig'ish uchun ham javobgardir. Xizmatlar uchun tarif nafaqat operasion xarajatlarni, balki ijara to'lovlarini ham qoplaydi. Ijara qilingan ob'ektlar infratuzilmani rivojlantirish dasturini ishlab chiqayotgan munisipalitetning mulki bo'lib qoladi .

Ushbu kelishuvga ko'ra, munisipalitet moliyaviy nazoratni amalga oshirishi, shuningdek, doimiy ravishda xususiy kompaniyani asosiy vositalarni yangilashga undashi kerak.

Gvineya suv ta'minoti kompaniyalari 10 yilga xususiy kompaniyaga ijaraga berildi, buning natijasida aholini suv ta'minoti xizmatlari bilan qamrab olish ulushi deyarli ikki baravar ko'paydi.

Fransiya, Chexiya Respublikasi, Polsha, Vengriya va boshqa ko'plab davlatlar davlat-xususiy sheriklikning ushbu modelidan keng foydalanmoqda . Finlandiya davlat xizmatlarida aholining kundalik muammolarini, masalan, suv ta'minoti, sanitariya, maishiy chiqindilarni olib ketish va qayta ishlashni tashkil qiladigan kommunalar muhim rol o'ynaydi. Tashkilotlar munisipalitetlar bilan shartnoma asosida ishlashadi. Hukumat darajasida turar - joy binolari, masalan, suvning sifati bo'yicha qanday qilib standartlar o'rnatiladi va munisipalitet va operasion tashkilot o'rtasidagi har bir shartnomada tizimning o'ziga xos ish sharoitlari, shuningdek, xizmatlarning tariflari belgilanadi .

Finlandiyada uy-joy kommunal xizmatlarini taqdim etish amaliyotining asosiy ijobiy tomonlaridan biri ko'chmas mulk majmuasini boshqarish uchun tashkil etilgan, notijorat tashkilot bo'lgan uy-joy mulkdorlari uyushmasi, mulkdorlarni boshqarish uchun xususiy tadbirkorlarni jalb qilish tajribasi va ushbu xizmatlar sohasida axborot texnologiyalarini keng tarqatishdir .

Scientific Conference on Multidisciplinary Studies

Hosted online from Bursa, Turkey

Website: econfseries.com

11th April, 2025

Shahar hokimiyatiga qonuniy ravishda bo'ysunadigan korxonalar nafaqat munisipal korxonalar, balki aksiyadorlik jamiyatlari tomonidan boshqariladigan aksiyadorlik jamiyatlari shaklidagi korxonalardir. Aksiyadorlik jamiyatlari shaklidagi korxonalar asosiy vositalarni yangilash xarajatlarini qoplaydigan, ishlab chiqarish va investisiya dasturini mustaqil ravishda belgilaydigan xizmatlarga tariflarni shakllantiradilar. Munisipalitet bu holda aksiyalarning asosiy egasi sifatida korxonaning rivojlanish strategiyasini nazorat qiladi. Bu erda vakillar: Germaniya, Gresiya, Belgiya, Yangi Zelandiya, Avstraliyaning bir qator shtatlari .

Yangi Zelandiyada kommunal xizmatlarning rivojlanishidagi asosiy tendensiya mahalliy hukumatga tegishli muhandislik infratuzilmasidan foydalanadigan korxonalardir. Shu bilan birga, korxonalarga tashkiliy avtonomlik beriladi va ularning tijorat mustaqilligi rag'batlantiriladi .

Gollandiya benchmarking ko'rinishidagi raqobat bilan ajralib turadi, bu menejment samaradorligini oshirish maqsadida kompaniyalarning ishlab chiqarish jarayonlarini tizimli tenglashtirishdir.

Germaniya kommunal bozorida korxonalar hajmi bo'yicha yirik xoldinglar va ko'plab kichik va o'rta korxonalar mavjud.

Germaniyada joylashgan aksiyadorlik jamiyatlari, mulkning 100 foizi yoki nazorat paketi munisipalitetga tegishli bo'lib, suv ta'minotini boshqaradi. Ushbu sxema shahar hokimiyatiga sohani boshqarish va bozor institutlari orqali mulkni boshqarish imkoniyatini beradi .

Mahalliy hokimiyat tomonidan aksiyalarning bir qismini milliy va xorijiy kompaniyalarga sotish Germaniyada davlat-xususiy sheriklikning istiqbolli shakli hisoblanadi .

Ko'pgina xorijiy mamlakatlarda shahar hayotiga davlat yoki munisipal mulk huquqi saqlanib qolganda, xususiy kapital davlat-xususiy sheriklik shartnomalarini tuzish orqali jamoat mulkini boshqarish uchun faol ishlatiladi. Bunday davlatlar uy-joy va kommunal xizmatlarga aralash huquqlarga ko'ra, davlatlarni tavsiflovchi ikkinchi shartli guruhni tashkil qiladi. Qizig'i shundaki, suv ta'minoti tizimini boshqarishda aholi - suv sifati va suv tariflarini

Scientific Conference on Multidisciplinary Studies

Hosted online from Bursa, Turkey

Website: econfseries.com

11th April, 2025

o'rganuvchi Gollandiya iste'molchilar uyushmasi katta rol o'ynaydi, bu esa xizmat ko'rsatish sifatini oshirishga turtki bo'ladi.

Fransiyada 1882 yilda Periyer birodarlar bilan Parijni suv bilan ta'minlash ko'zda tutilgan shartnoma tuzildi. Hozirgi kunda Fransiyadagi yirik transmilliy suv kompaniyalari iste'molchilar bilan aloqa qilishda dunyoda etakchi o'rinni egallaydi. Bundan tashqari, ushbu kompaniyalar faqat yirik shaharlarda shartnomalar tuzishni afzal ko'rishadi va umuman, kichik shaharlar va shaharchalarga intilishmaydi.

Fransiyada uylarni ta'mirlash – bu kichik biznes. Munisipal mulkchilikda qolgan munisipal infratuzilma imtiyoz shartnomalari bo'yicha xususiy firmalar boshqaruviga beriladi.

Xulosa: Uy-joy kommunal xizmatlar ko'rsatish sohasining innovasion rivojlanishni ekonometrik modellashtirishning nazariy asoslari bo'yicha tadqiqotlar natijasida quyidagi xulosa hamda takliflar ishlab chiqildi.

1. Uy-joy kommunal xizmatlar ko'rsatish sohasining innovasion rivojlanishini ekonometrik modellashtirishga xorijiy va respublikamiz iqtisodchi olimlarimiz tomonidan ko'pgina ilmiy izlanishlar olib borilgan bo'lsa-da, uning nazariy asoslari hali to'liq takomillashmagan.
2. Innovasion kommunal xizmat ko'rsatish tushunchasiga ta'rif berishda uning hozirgi zamon talablari asosida innovasion xizmatlarning tarkibiy qismiga e'tibor qaratilgan va ularning asosiy vazifalariga alohida e'tibor berilgan.
3. Raqamli iqtisodiyot sharoitida uy-joy kommunal xizmatlar ko'rsatish sohasining rivojlanishi innovasion texnologiyalar bilan bog'liq bo'lib, uning yangi shakli bo'lgan, hozirgi zamon talablariga mos keladigan xizmatlarning shakllanishiga olib keladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Berdiyeva D.A., "Kommunal infratuzilma va uy-joy kommunal xo'jaligini boshqarish" // Toshkent. 2018-yil.

Scientific Conference on Multidisciplinary Studies

Hosted online from Bursa, Turkey

Website: econfseries.com

11th April, 2025

-
2. Muxammadiyeva Yulduz Yusupovna, “Qashqadaryo viloyati salohiyatini iqtisodiy tahlili” journal of universal science research 1.11 (2023): 371-374.
 3. Provalenova N.V., “Uy-joy kommunal xo`jaligini rivojlantirishning kontseptual jihatlari” // NGIEI byulleteni. 2018-yil.
 4. Talipova N.Z., “Uy-joy kommunal xo`jaligi va servis asoslari” // Toshkent. 2014-yil.